

روان‌شناسی هوش

تألیف

دکتر فاطمه نصرتی

استادیار دانشگاه تهران

دکتر باقر غباری‌یناب

استاد دانشگاه تهران

دکتر الهام حکیمی‌راد

استادیار دانشگاه شهید بهشتی

www.ketab.ir

شماره مسلسل ۱۰۷۷۸

شماره انتشار ۴۴۲۴

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه	: نصرتی، فاطمه، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور	: روان‌شناسی هوش / تألیف فاطمه نصرتی، باقر غباری‌بناب، الهام حکیمی‌راد.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۳۵۴ص.
فروست	: انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۴۴۲۴.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۰۳-۰۳۱۱-۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: واژه‌نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۰۱-۳۵۴.
موضوع	: هوش
موضوع	: Intellect
شناسه افزوده	: غباری‌بناب، باقر، ۱۳۲۸-
شناسه افزوده	: حکیمی‌راد، الهام، ۱۳۶۳-
شناسه افزوده	: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات.
رده‌بندی کنگره	: BF۴۳۱ ۱۴۰۰
رده‌بندی دیویی	: ۱۵۳/۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۶۴۱۲۲۸

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، ویس، در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود. حقوق برای ناشر محفوظ است.
(این کتاب با کاغذ حمایتی بدست آمده است.)

عنوان: روان‌شناسی هوش
تألیف: دکتر فاطمه نصرتی - دکتر باقر غباری‌بناب - دکتر الهام حکیمی‌راد

ویرایش ادبی: داوود رضائی

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰ نسخه

ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلفان است»

بها: ۱۱۰۰۰۰ تومان

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرش مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: <http://press.ut.ac.ir>

بخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۳

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
فهرست مطالب

ق	بیشگفتار
۱	بخش اول - هوش
۳	فصل اول - مفهوم هوش
۳	هدف‌های یادگیری
۴	رویکرد جغرافیایی
۶	رویکرد محاسباتی
۸	رویکرد معرفت‌شناختی
۱۰	رویکرد زیستی
۱۵	رویکرد جامعه‌شناختی
۱۶	رویکرد انسان‌شناختی
۱۷	رویکرد سیستم‌ها
۱۸	بحث
۲۰	خلاصه فصل
۲۱	چند پرسش و تمرین برای بهتر یاد گرفتن مطالب فصل
۲۳	فصل دوم - تاریخچه هوش
۲۳	هدف‌های یادگیری
۲۴	هومن
۲۴	فلاطون
۲۶	ارسطو
۲۷	کوستین
۲۸	کوبنس
۲۸	مونتاین
۲۹	مدیر

۳۱	پاسکال
۳۲	لاک
۳۳	اسمیت
۳۴	کانت
۳۵	میل
۳۷	گالتون
۳۸	کتل
۳۹	بینه
۴۰	ترمن
۴۳	وکسلر
۴۵	خلاصه فصل
۴۸	چند پرسش و تمرین برای بهتر یاد گرفتن مطالب فصل
۴۹	فصل سوم - نظریه‌های اولیه هوش
۴۹	هدف‌های یادگیری
۴۹	چارلز اسمیرمن
۵۱	تامسون و نظریه پیوندها
۵۱	ثورندایک و نظریه ارتباطات
۵۲	ترستون و نظریه توانایی‌های ذهنی اولیه
۵۲	هولزینگر و نظریه دوعاملی
۵۴	نظریه‌های سلسله‌مراتبی اولیه
۵۵	گیلفورد و مدل ساختار هوش
۵۶	گاتمن و مدل رادکس
۵۷	نظریه‌های سلسله‌مراتبی مدرن
۵۹	خلاصه فصل
۶۰	چند پرسش و تمرین برای بهتر یاد گرفتن مطالب فصل
۶۱	فصل چهارم - نظریه‌های معاصر هوش
۶۵	هدف‌های یادگیری

۶۱	مقدمه
۶۳	(الف) سطح روان‌سنجی و نظریه‌های مرتبط با آن
۶۴	۱- نظریه تعمیم‌یافته هوش سیال - هوش متبلور
۶۷	۲- نظریه سدهای جان کارول
۶۸	۳- نظریه کتل - هورن - کارول (CHC)
۷۰	نقد و بررسی سطح روان‌سنجی و مدل‌های آن
۷۲	(ب) سطح فیزیولوژیکی و مدل‌های آنها
۷۲	۱- نظریه یکپارچگی اهیانه‌ای - پیشانی و بازدهی مغز
۷۴	۲- مدل انعطاف‌پذیری عصبی هوش
۷۶	نقد سطح فیزیولوژیکی و مدل‌های آن
۷۸	(ج) سطح اجتماعی و مدل‌های آن
۷۸	۱- نظریه سه‌بخشی هوش مؤلف
۸۲	۳- نظریه هوش‌های چندگانه
۸۵	(د) مدل‌های هوش هیجانی
۸۷	نقد و بررسی سطح اجتماعی و مدل‌های آن
۸۸	(ر) مدل‌های رابط
۸۸	۱- نظریه هوش د.س. ناکلیری و کیربی
۹۱	۲- نظریه معماری شناختی حداقلی
۹۲	۳- نظریه پردازش دوگانه هوش
۹۴	نقد و بررسی مدل‌های رابط هوش
۹۶	خلاصه فصل
۹۸	چند سؤال و تمرین برای بهتر یاد گرفتن مطالب فصل
۱۰۱	بخش دوم - سنجش هوش
۱۰۳	فصل پنجم - سنجش سنتی هوش: تاریخچه، کاربردها و محدودیت‌ها
۱۰۳	هدف‌های یادگیری
۱۰۵	تاریخچه
۱۰۹	تعاریف در حال تحول هوش‌بهر
۱۱۱	پندهای نظری سنجش هوش: عامل عمومی یا توانایی‌های مجزا

۱۱۳	فصله نظریه و عمل
۱۱۵	تحلیل عاملی
۱۱۶	محدودیت‌ها و آسیب‌های سنجش هوش
۱۲۳	خلاصه فصل
۱۲۴	چند سؤال و تمرین برای بهتر یاد گرفتن مطالب فصل
۱۲۵	فصل ششم - گذار از آزمون‌های سنتی هوش به آزمون‌های مدرن
۱۲۵	هدف‌های یادگیری
۱۲۸	آغاز کار
۱۳۰	آیا سؤال‌های آزمون درک واژگان و ریاضی با سؤال‌های آزمون پیشرفت متفاوت است؟
۱۳۲	آیا نسل دوم آزمون‌های هوش مزایایی دارند؟
۱۳۲	آیا آزمون‌های نسل اول و نسل دوم، مشکلات شناختی را که زمینه‌ساز افت تحصیلی است تشخیص می‌دهند؟
۱۳۷	آیا تفاوت‌های نژادی آزمون‌های نسل دوم با آزمون‌های هوش سنتی یکسان است؟
۱۴۰	ویژگی‌های روان‌سنجی آزمون‌های نسل دوم در ایران
۱۴۴	آیا آزمون‌های نسل دوم با مداخله تحصیلی ارتباط دارند؟
۱۴۴	آموزش راهبردی
۱۴۸	آیا آزمون‌های توانایی نسل دوم به شناسایی ناتوانی یادگیری خاص کمک می‌کنند؟
۱۵۱	جمع‌بندی
۱۵۲	عملیاتی‌سازی توانایی‌های عصب‌شناختی باس
۱۵۳	برنامه‌ریزی
۱۵۳	کدهای برنامه‌ریزی شده
۱۵۴	متصل کردن برنامه‌ریزی شده
۱۵۴	جور کردن اعداد برنامه‌ریزی شده
۱۵۵	توجه
۱۵۶	توجه بیانی
۱۵۶	تشخیص اعداد
۱۵۶	بردازش هم‌زمان
۱۵۷	ماتریس‌ها

۱۵۷	بعد دیداری - فضایی
۱۵۸	حافظه شکلی
۱۵۸	بازش متوالی
۱۵۹	تکری و زنگان
۱۵۹	تکرار جمله
۱۵۹	جملات سؤالی
۱۵۹	تجزیه ارقام دیداری
۱۶۱	خلاصه فصل
۱۶۳	چند سؤال و تمرین برای بهتر یاد گرفتن مطالب فصل
۱۶۵	فصل هفتم - چالش‌های عملی در خصوص سنجش هوش
۱۶۵	هدف‌های یادگیری
۱۶۶	۱. خطای اندازه‌گیری
۱۶۶	۲. مستفاده بودن آزمون
۱۶۶	۳. اثر فلین
۱۶۷	۴. قابل مقایسه بودن نمره‌های آزمون‌های مختلف
۱۶۸	۵. اثر تمرین
۱۶۸	۶. نمرات نهایی
۱۶۸	۷. تعیین نقطه برش
۱۶۹	۸. ارزیابی نقش نمره هوش بهتر در تشخیص
۱۷۰	۹. سناده و مدارک معرف صلاحیت آزمونگر
۱۷۰	۱۰. انتخاب آزمون
۱۷۱	هوش‌های چندکانه
۱۷۵	خلاصه فصل
۱۷۷	چند پرسش و تمرین برای بهتر یاد گرفتن مطالب بخش
۱۷۹	فصل هشتم - تحول هوش در نوزادی، کودکی و بزرگسالی
۱۷۹	هدف‌های یادگیری
۱۷۹	«نوزادی» و «هوش»

پیشگفتار

زمانی که بینه شروع به ساختن آزمون‌های هوشی کرد تقریباً ۱۲۰ سال می‌گذرد. در این مدت هوش به‌عنوان سازه‌ای مرتبط با خیلی از متغیرهای روان‌شناختی از قبیل موفقیت تحصیلی، ازدواج موفق، سفل‌های مناسب و عاملی مهم در سازگاری ارگانیسم از جمله انسان‌ها به‌شمار می‌رود. در ایران عمده‌ترین کار به کتاب برجسته دکتر باقر هوشیار از استادان مشهور دانشگاه تهران تحت عنوان «روانشناسی هوش» انجام شد. هوشیار در این کتاب، آزمون بینه را تحلیل کرد و نشان داد هر کدام از گزاره‌های بینه چه نوع توانمندی‌ای را اندازه می‌گیرند. بینه هوش را به‌صورت یک محصول و توانمندی سازگاری در محیط ناآشنا معرفی کرد که عامل اصلی یسیرت تحصیلی بود و می‌توانست افراد ضعیف و قوی را از یکدیگر تشخیص دهد. پیازه از دیگر افراد نامداری به‌شمار می‌رود که در زمینه هوش و حکونگی عمل آن در سازگاری با محیط تحقیقاتی را انجام داده است، البته نظریه پستیان پیازه که هوش را در فرایند تفکر و استدلال بررسی می‌کند با مبانی اساسی بینه که نتیجه را موجب سازگاری می‌دند، کاملاً متفاوت است.

بدنبال تحول هوشی پیازه و نظریه مبتنی بر گنجش بینه، نظریه پردازش اطلاعات و رویکرد روان‌سنجی نیز جایگاه ویژه‌ای دارد که تفصیل آن در متن کتاب آمده است. ما کتابی که در عمل هوش را به‌عنوان سازه‌ای روان‌شناختی مطالعه و نظریه را به عمل متصل کند، در کشور ایران وجود ندارد. به‌منظور پر کردن این خلأ، کتاب حاضر جایگاه خود را پیدا کرده است.

از امتیازات کتاب، ارائه اهداف یادگیری، خلاصه فصل، کار عملی و در نهایت سؤالی برای یادگیری بیشتر دانشجویان است که به تسهیل یادگیری دانشجویان کمک می‌کند. دانشجویان با انجام پروژه‌های مرتبط با محتوا و مطالب درسی تشویق می‌شوند مطالب کتاب را در عمل پیاده کنند و صحت و سقم اطلاعات را بسنجند.

کتاب حاضر شامل سه بخش کلی هوش، سنجش هوش و تفاوت‌های هوشی است و فصول مدنظر قی‌های دید مؤلفان، شامل: فصل اول، مفهوم هوش؛ فصل دوم، تاریخچه هوش؛ فصل سوم، نظریه‌های اولیه هوش؛ فصل چهارم، نظریه‌های معاصر هوش؛ فصل پنجم، سنجش سنتی هوش؛ فصل ششم، گذار از آزمون‌های سنتی به مدرن؛ فصل هفتم، چالش‌های اساسی در خصوص سنجش هوش؛ فصل هشتم، تحول هوش در نوزادی، کودکی و بزرگسالی؛ فصل نهم، انواع هوش؛ فصل دهم، هوش و عوامل مؤثر بر آن؛ فصل یازدهم، تاریخچه و تعریف کم‌توانی هوشی؛ فصل دوازدهم، تشخیص و طبقه‌بندی کم‌توانی هوشی؛ فصل سیزدهم، سبب‌شناسی و فرایندهای شناختی زیربنایی در کم‌توانی هوشی، فصل

چهاردهم، مداخلات آموزشی و حمایتی برای افراد کم‌توان هوشی می‌شود و نهایتاً فصل پانزدهم، به مبحث تیزهوشی اختصاص دارد. این مجموعه برای دانشجویان کارشناسی و تحصیلات تکمیلی در نظر گرفته شده و لازم است تدریس آن برای دانشجویان متناسب با برنامه‌ریزی برای آنان باشد و تغییری در محتوای آن با حذف قسمت‌های اضافی صورت گیرد.